

כנס האגודה הגאוגרפית הישראלית ה-60 תש"פ, אוניברסיטת חיפה גאוגרפים עושים שינוי

מודל רב ממדי לעבודה עם קהילות נפגעות אסון

ד"ר שי בן יוסף
המכללה האקדמית אונו
מהו"ת ישראל

www.shayby.co.il 0542112383

על בסיס ממצאים מתוך
מחקר לתואר שלישי:
היבטים קהילתיים
בשיקום עקורי גוש
קטיף

נערך במסגרת המחלקה
לסוציולוגיה אוניברסיטת
בר אילן 2005-2010

האם כשאנחנו חושבים חוסן אנחנו חושבים קהילה?

"אין שאלה אם רוצים או לא רוצים [לשמר את הקהילות].
כולם רוצים. אין שאלה אם המדינה ידעה את זה או לא
ידעה את זה. היא ידעה את זה לפני למעלה מחצי שנה.
זרקו אותי מכל המדרגות, ואתם עדים, גם אם לא נוח
לכם, שאני אמרתי שזה לא בשביל לקעקע.
...אני מכיר את גוש קטיף יותר טוב, ואני יודע שאם יש
לאנשים משהו טוב שם זה לא רק הים והמלח וחאן-
יונס, אלא זה החבורה. ברגעים קשים, אין חוקר אחד
שלא אומר שצריך לעשות כל מאמץ שהחבורה הזאת
תישאר, כי אחרת אנשים יתמוטטו. זלזלו בזה, עשו
צחוק. מטעמי רחמנות, כי גם אני מפונה, נתנו לי לדבר,
אבל לא יותר מזה."

(חה"כ צבי הנדל בוועדת הכספים, שלושה חודשים לפני ההתנתקות 23/5/05)

עוגנים בסביבת החרום - 'מעגלי הקהילה' בן יוסף 2010

1. זהות / משמעות ותכלית

- מה המשמעות והתכלית?
- מה הסיפור שלנו?
- מה התפקיד שלי בסיפור?

2. יחסים והון חברתי

- בניית יחסים, אמון, תמיכה, פרגון
- הון חברתי
- ערוצי תקשורת, איכות ופתיחות
- ניהול המידע

3. התארגנות / מסוגלות

- איך מתארגנים?
- איך מחברים בין משאבים לצרכים?
- שגרות עבודה

4. משאבים חומריים

- צרכי מחיה בסיסיים
- תקשורת ותחבורה
- עיצוב המרחב הקהילתי

משאבים חומריים

- מיד שרה לבית הדפוס, לאחוזת אתרוג.
- משרד ובית כנסת למשפחות באשקלון
- אזורי מפגש' במגורים ארעיים – מכונות כביסה, קומת הM , הפיקוס הנייד.
- חתימת הסכם 'חברי הכנסת'
- 'קהילה לגובה' – ט"ו בשבט, חודש ארגון
- שמחת המעבר לקרוואנים בשומריה

משאבים חומריים

- בתיה, נציגת מנהלת סל"ע: "**המלון הפך להיות כפר דרום הזמני**. השתלטו על המעליות עם השלטים וההודעות והפתקים ועם לוחות המודעות שעליהם תלו הודעות והזמנות לפעילויות לילדים, למפגשים עם הרב... התחילו להפעיל במלון את הפעוטונים והמעונות וקיבלו מבנה סמוך להפעלת בית הספר." (25/12/07) "... שתי שכנות שנפגשות בקומה שש האחת צריכה לרדת והשנייה לעלות, אבל
- הלובי של המלון הוכרז **כתחליף ל'פיקוס'** ובו נמשכה מסורת אמירת תהילים שהיו נוהגות נשות כפר דרום לומר יחד בצל העץ ההוא.
- מספרת הדסה: "**חדרי הכביסה המשותפים** מהווים מקום מפגש. נכון זה לא הפיקוס ולא המתקנים ולא המכולת [אזורי מפגש המוכרים מכפר דרום] אבל אני רואה נשים שם שאיני רואה בלובי וקשה לפעמים לדבר בחדר אוכל בגלל הרעש (של הילדים). שיחות ליד המכונות ממשיכות מנהג עתיק יומין של כיבוס ופטפוט..." (16/9/05).
- עוד בטרם החליטו להתארגן כקהילה, חיפשו אנשי 'הגוש המאוחד' מקום משלהם. בתחילה **התכנסו באופן ספונטני במתנ"ס** שכונת ברנע. כאשר החלו להתארגן כקהילה ביקשו מהמתנ"ס להקצות להם חדר פעילות קבוע, משרד ומקום להקמה מחדש של בית הכנסת שהיה בניסנית. (102)
- על הקושי במגדל המגורים: "**הקהילתיות שלנו בכפר דרום נוצרה 'תוך כדי'**: בהליכה לקניות, בהליכה לדואר או לגן הייתי נפגשת עם האנשים ומתעדכנת. כאן זה לא קורה וזה מאוד חסר לי. ... לא האמנתי שאגיע למצב שבו לא אראה אנשים מהיישוב במשך חודש." (20/12/05) (118)

Place making – לעשות מקום

community
income
affordable
market need
connections

ארגוני / מוסדי

- רציפות היישובים /האגודות / המערכות האזוריות.
- התהוות ארגון סיוע מידי
- ועד המתיישבים כמאיץ לגוש המאוחד
- יכולת התקשרות מימשל – קהילה
- צוותים קהילתיים בחלוקת – עבר , הווה, עתיד
- הקמת לובי חוצה מפלגות בכנסת
- תוכנית לשיקום קהילתי

ארגוני/ מוסדי

- לאה שלם: "בחודש הראשון בלט מאוד **שקהילות שהיו מאורגנות היטב** לפני העקירה ויצאו בצורה מאורגנת מהגוש הצליחו לשמור על עצמן טוב באופן יחסי. קהילות שהיו חלשות 'לפני' נחלשו מאוד 'תוך כדי'. " (19/12/07)
- **מוסדות הקהילה** – "היה להם הרב שלהם המזכיר וכו'. רוב ההתנהלות הייתה מול נציגים שלהם. אתי לא דיברו כי אני מ'המנהלת'. אורנה [המזכירה ממשרד כפר דרום] את כל המשרד שלה ניהלה מהחדר במלון. הגיעה לשם, חיברה את המחשב והתארגנה לעצמה בחדר, אחר כך הקצו לה משרד. ... בצ'יק הם השתלטו על העניינים, אורנה ואנשי שלומה, הודעות, הזמנות... המלון הפך להיות כפר דרום". (25/12/07 עובדת סל"ע)
- **דף המידע** השבועי 'קול הכפר' - בשעת לילה מאוחרת, לאחר יום קשה, הגיעו עקורי כפר דרום למלון פרדייז בבאר שבע, וביום שישי שלמחרת יצא עלון 'קול הכפר' מאולתר על דף אחד. במשפט הראשון נכתב: "הוציאו אותנו מהכפר, אך את הקול לא יוציאו מאתנו לעולם!" מכאן ואילך המשיך קול הכפר לצאת באופן סדיר בכל שבוע.
- **שיעורי תורה** - מספר שלמה: "מסגרת זו [לימוד לגברים עם הרב] המשיכה לכל אורך הדרך, גם ביום שישי שלמחרת הגירוש ... מעל לזמן והמקום". (27/11/07)
- "מתוך אמונה גדולה בנצח ישראל ... אספנו את כוחותינו ואת אנשינו המגורשים, ובסייעתא דשמיא גדולה, **שבנו והעמדנו את מכון התורה והארץ על מכונו** בתוך קהילת כפר דרום, ההולכת וניטעת במשכנה הזמני באשקלון... ידע העם היושב בציון... כי שורשים עמוקים של אמונה מסוגלים להכות במהרה שורשים חקלאיים שנעקרו..." (טבת תשס"ו) (98)

Collective Impact קולקטיב אימפאקט

איך יוצרים השפעה רצויה כשכל אחד משחק את המשחק שלו?

1 אג'נדה משותפת

2 למידה / מדידה משותפת

3 שילוביות – מידע/התייעצות/שותפות/האצלה

4 קישוריות – תקשורת פתוחה ומתמשכת

5 'עמוד שדרה' ארגוני - תמיכה וגיבוי

קשרים, תקשורת, יחסים / הון חברתי

- המשכיות ושינוי במערכות הקהילתיות.
- מי אחראי לדיור הזמני ? מי מטפל בקהילות?
מי הגורם המיישב?
- שילובם של עקורים במערכות הסיוע הממשליות.
- הפחתת הניכור מימשל - עקורים

קשרים, תקשורת, יחסים / הון חברתי

- **טוב שכן קרוב - אליקו:** "לא נסענו שלוש שבתות (אחרי העקירה) למשפחה, רק כדי להיות ביחד [עם הקהילה]. יש לי 10 אחים שהתחננו אלינו שנבוא. אמרתי להם אנו רוצים להיות פה מגובשים וביחד." (פיקרש 2005)
- **תמיכת מתנדבים חיצוניים - מתארת מיכל:** "הייתה הצפה... הביאו עוגות, טיטולים, בגדים, ארגזים של פרות. החדרון במרתף לא הספיק לכמויות הרבות שהגיעו. תוך זמן קצר קבוצות של בני נוער התלבשו על חדרי הכינוס של המלון, ועשו 'חנות' ענקית כך שהמפונים יכלו להצטייד בבגדים, במזון ובמצרכי יסוד שונים" (9/1/08).
- **מרים:** "הקהילה זו המשפחה שלי ... אני נפגשת אתם יותר מאשר עם משפחתי הקרובה שגרה 15 דקות נסיעה מכאן ויותר מאשר אי פעם בעבר." (2/11/05)
- **אריק מאלי סיני:** "החברים ביישוב זה מבחינתי הטיפול הפסיכולוגי הכי טוב."
- **אליהו אקרמן, נווה דקלים:** "הקהילתיות היא הגורם העיקרי לשמירה על חוסן ושפיות במציאות המטורפת הזאת." (9/10/05)
- **"בימים טרופים אלה בין ישיבה גורלית לאספה עדכונית אחרת, רוצים אנו בשם כל הנוער והילדים שלכם לומר לכם דבר אחד ומכל הלב: אנחנו אוהבים אתכם!..."** – נוער כפר דרום (96)

שיח רבים תכליתי גישות ושיטות

ד"ר שי בן יוסף, ניווט במורכבות

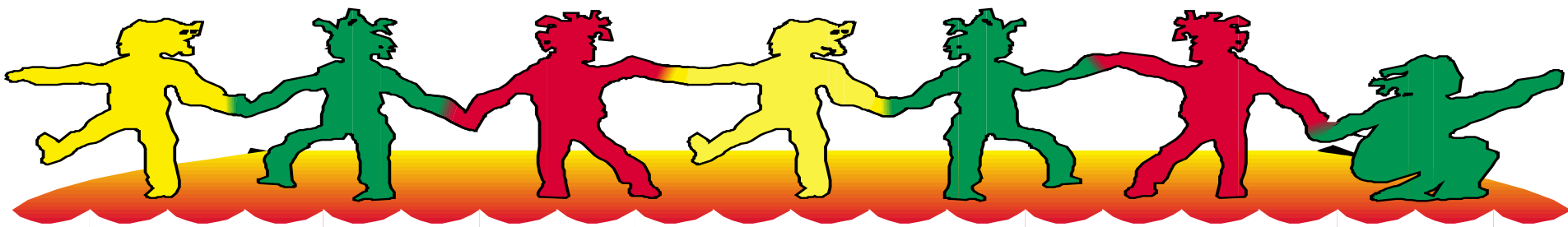
נייד 054-2112383

Shayby1@gmail.co www.shayby.co.il

משמעות ותכלית

- התאמה תרבותית?
- קהילה ??, מומחים??
- גברים / נשים
- עקורים כ'תובעים'.
- שיקום או פיצוי ?
- ביזור מול ריכוז במו"מ עם הקהילות.

משמעות ותכלית

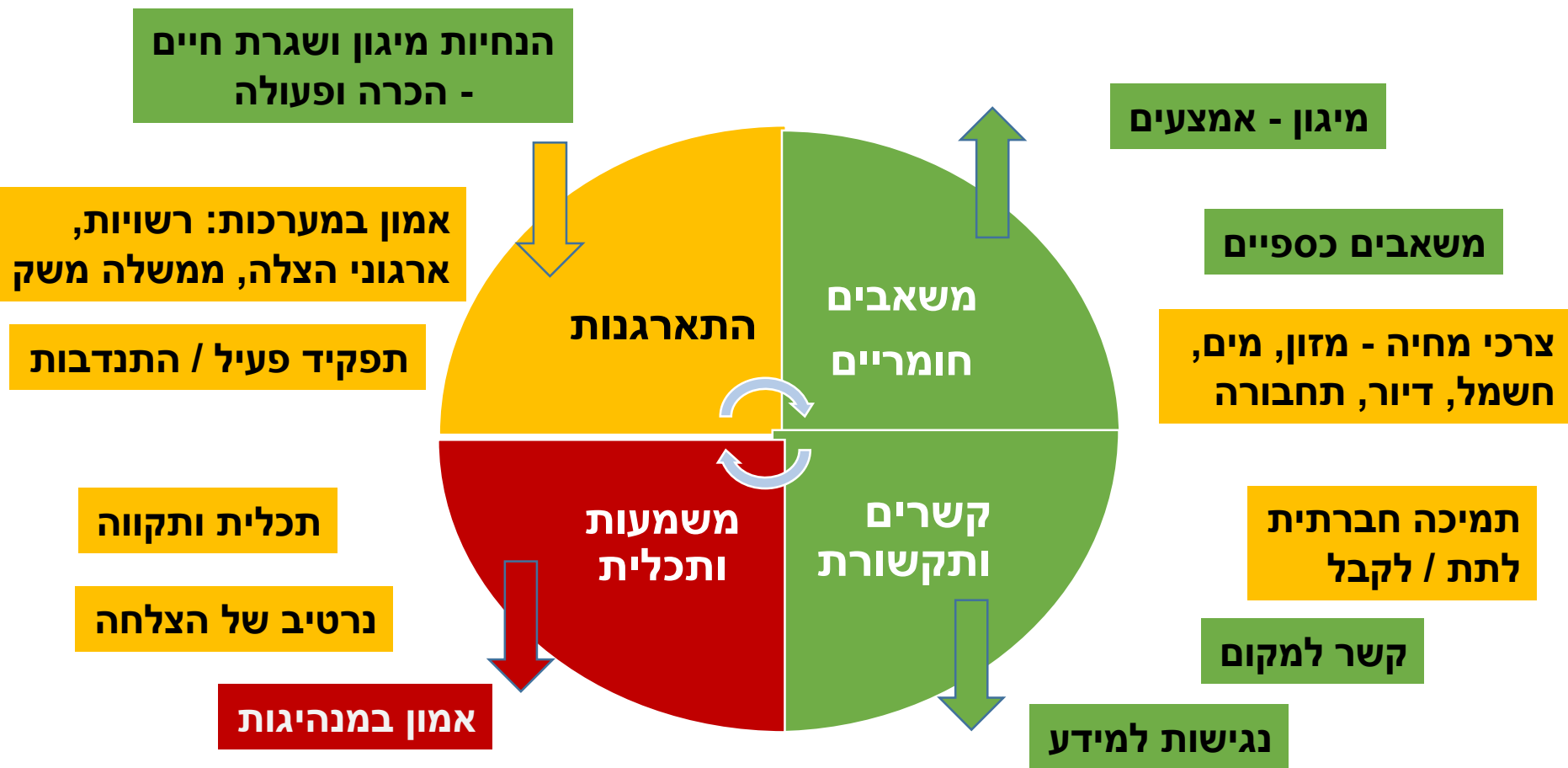
- ליאורה: "האמת היא שעד הרגע האחרון האמנתי שזה לא יקרה. ... עכשיו, כשזה התבצע, אני אומרת שזו הגזרה של הקדוש ברוך הוא וצריך להתמודד אִתָּה. בשכל ברור לי שזה לטובה על אף שלראות כרגע את הטובה הזו קשה." (76)
- "לא חיפשנו חיים קלים. חיפשנו חיים טובים וערכיים. חיפשנו משמעות ואתגרים. ... דלת נסגרה חלון נפתח... הגעתי למסקנה שאתגרים מחכים בכל מקום..." (קול הכפר 26/8/05)
- "אחד הדגלים הוא לקום מתוך ההפכה ולהמשיך לעשות את הבלתי אפשרי", "לקום בגדול מתוך משבר גדול", "להפריח את השממה", "הולכים ומוסיפים אור". (77)
- התייחסות דינמית לעבר, להווה ולעתיד.
 - ביחס לעבר, העקירה נתפסה כמבחן ערכי. נוצרו מיתוסים קהילתיים כי למרות העקירה הפיזית, הרוח ה'כתומה' ניצחה.
 - לגבי ההווה, שמירת הסולידריות הקהילתית והאחריות לחלשים נתפסו כערכים המעניקים משמעות לקשיי החיים במלון.
 - מאמץ ניכר הושקע על ידי המנהיגות ועל ידי אנשי הקהילות לבניית תמונת עתיד משותפת אשר מהווה, אף היא, הצדקה לקשיי ההווה...

אופטימיזם

רוח נירים 2015

ארבע ממדים לחוסן העיר בחרום

תודה

Thanks

שי בן יוסף Shay Ben Yosef
ניווט במורכבות Navigating Complexity

Shayby1@gmail.com 972-54-2112383